

Леонід Володимирович Оршанський,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри методики трудового і професійного навчання та ДУМ
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

МОТИВАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-МЕХАНІКА ЗАСОБАМИ САПР

В статті визначено, що мотивація професійного самовдосконалення майбутніх інженерів-механіків є комплексом зовнішніх та внутрішніх мотивів, що спонукають молодих людей до оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками, становлення активної життєвої позиції. Розкрито, що особливе значення для особистісного та професійного розвитку інженера набуває рівень його мотиваційного спрямування до професійного самовдосконалення засобами САПР, так як інформаційні технології охоплюють всі види діяльності людини.

***Ключові слова:** майбутній інженер-механік, професійна діяльність, мотивація, професійне самовдосконалення, САПР.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зміни, що спостерігаються в суспільстві, щільно пов'язані з економічною, політичною, соціальною, науковою, культурною та іншими сферами життєдіяльності людини та передбачають бурхливі, стрімкі, глибинні кількісні та якісні зміни в освіті. Особливе значення для особистісного та професійного розвитку інженера набуває рівень його мотиваційного спрямування до професійного самовдосконалення засобами САПР, так як інформаційні технології охоплюють всі види діяльності людини.

Оскільки саме прагнення фахівця до постійного самопізнання, саморозвитку, самоактуалізації в умовах внутрішньо особистісної та зовнішньої, соціально-професійної нестабільності забезпечує, з одного боку, його професійну стійкість, усталеність, відповідний рівень професійної компетентності, з іншого, – постійний професійний розвиток. Відтак, готовність майбутнього фахівця до інженерної діяльності у вищому

навчальному закладі як мета та результат його професійної підготовки має включати як інтегрувальний компонент мотивацію професійного самовдосконалення, а цього можливо досягнути запровадженням сучасних САПР до освітянського процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Окремі аспекти з даної проблеми досліджувались науковцями у різних напрямках: професійне самовдосконалення вчителів (О. Абдулліна, А. Богущ, С. Гончаренко, М. Євтух, Н. Кічук, Н. Кузьміна, О. Мороз, О. Савченко), офіцерів (О. Діденко), медиків (Л. Дудікова), інженерів (О. Ігнатюк), юристів (О. Бессараба), економістів (Н. Кошелева); загалом студентів (Д. Іщенко, А. Калініченко, Н. Ковальчук, Г. Черепанова, І. Серeda та інші); самовдосконалення на етапі оволодіння теоретико-методологічними засадами майбутньої професії (А. Болгарський, І. Гринчук, Г. Дідич, В. Дряпіка, Т. Завадська, Л. Коваль, Т. Колишево, Г. Костюк, Г. Падалка, П. Харченко, Б. Яворський, О. Ярошенко). Науково-методологічні аспекти впровадження САПР у навчальний процес висвітлено у роботах О. Атлягузової, С. Ахтямової, Г. Виноградової, О. Лейбова, Л. Угарової та інших дослідників.

Професійне самовдосконалення на думку сучасних вчених (О. Бодальов, А. Деркач) є специфічним видом професійної діяльності фахівців, невід'ємною складовою їх професійної підготовки. Цей процес є результатом свідомої взаємодії фахівця з конкретним соціальним середовищем, у процесі якої фахівець реалізує власні потреби щодо розвитку в себе такі особистісні якості, які забезпечують успішність його професійної діяльності та життєдіяльності в цілому. Отже, професійне самовдосконалення – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності та розвитку професійних якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та особистої програми розвитку [1].

Коваленко С. [2] зазначає, що використання САПР дає можливість якісно замінити традиційні способи інженерної графічної освіти та сприяє:

розширенню сфери графічної компетентності завдяки набуттю знань та умінь комп'ютерного моделювання і графіки як фундаментальної основи автоматизованого проектування; розкриттю, збереженню і розвитку індивідуальних здібностей студентів, унікального поєднання їхніх особистісних якостей; формуванню у студентів пізнавальних і професійних, інтелектуальних та графічних виконавських здібностей; прагненню до самоосвіти і самовдосконалення; ставленню студентів до вивчення явищ реальної дійсності в нерозривному взаємозв'язку з ноосферою та загальнолюдською, інформаційною, комунікативною, технічною і графічною культурою; постійному динамічному відновленню методів і форм організації процесу графічної підготовки студентів.

У той же час, інформаційно-комунікаційні технології є потужним мотиваційним джерелом, яке спрямовує студентів до набуття ґрунтовних знань, умінь і навичок.

Метою статті є визначення сутності мотивації до самовдосконалення майбутнього інженера-механіка засобами САПР як складової його готовності до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В аспекті професійної інтеграції в інженерній діяльності, яку ми розглядаємо як багатофункціональний процес, спрямований на застосування інтегрованих, фахових знань та застосування їх у нових, нестандартних ситуаціях відбувається забезпечення розвитку особистісних якостей і властивостей. Слід зазначити, що дослідження мотивації тісно пов'язане з проблемами підвищення професіоналізму, продуктивності і ефективності діяльності фахівців інженерної галузі в середовищі САПР.

Ця думка підтримується як зарубіжними (А. Браун, А. Боурн, В. Мальцев, А. Маркова, Л. Якімаха та інші [3, 4, 5]), так і вітчизняними (М. Головатий, Н. Кривоконь, І. Петрова [6, 7]) науковцями.

Характер мотивації обумовлюється особливостями етапів професіогенезу суб'єкта – вибору професії, адаптації в ній, реалізації в діяльності (В. Бодров,

В. Вілюнас, Ж. Вірна, Е. Ільїн, В. Ковальов, Т. Корнілова, К. Хаккер). У цьому контексті особливо слухним є зауваження В. Москальця, що «...ключовим питанням психологічного дослідження будь-якої діяльності є з'ясування її мотивації – потреб, мотивів, інтересів, що її обумовлюють, тобто її рушійних сил» [8].

Узагальнюючи, можна прийти до висновку, що мотив – є внутрішнім спонуканням до діяльності, те, заради чого індивід здійснює певну діяльність. Отже, мотиваційна сфера характеризується визначеністю для кожної людини, її своєрідністю. Мотиваційні сфери різних людей відрізняються одна від одної за змістом мотивації, структурою, ієрархією, силою та стійкістю мотивів.

Мотиваційна сфера особистості динамічна. Динаміка мотивів може бути як позитивною так і негативною стосовно ефективності діяльності. Ці загальні характеристики динаміки мотиваційної сфери свідчать лише про формування, розвиток у певному напрямку, зміцнення мотиваційної сфери або її послаблення, що може проявитися у зміні відношення до різних видів діяльності, переважності її вибору [9].

Одною з базових, інтегрувальних складових мотиваційної готовності майбутніх інженерів-механіків є мотивація професійного самовдосконалення, адже саме вона забезпечує постійний професійний розвиток особистості відповідно до вимог професійної діяльності в ситуації соціальної, економічної, наукової, інформаційної невизначеності.

Таким чином, можна зробити висновок, що головними системоутворюючими факторами професійної підготовки є фундаментальні знання, вміння працювати в інформаційному середовищі і це важлива інтелектуальна навичка.

Аналіз літературних джерел дозволяє визначити мотивацію професійного самовдосконалення як сукупність усіх спонук та умов, які детермінують, спрямовують та регулюють процес професійного самовдосконалення фахівця [10; 11; 12].

Вчені з інженерно-технічної справи (М. Бакка, В. Бузило, В. Білецький, О. Кузьменко, В. Соболев, Ю. Халимендик та інші) стверджують, що у реальній практиці стан професійної мотивації студентів не відповідає сучасним вимогам та не дозволяє забезпечити успішне формування в них професійної спрямованості. Однією з причин такого стану речей науковці вважають суттєве падіння престижу професії інженера, про що свідчить і зниження конкурсу при вступі до ВНЗ. Це призводить до того, що тільки незначна частина абітурієнтів вступає до ВНЗ, усвідомлено обираючи цю професію, решта просто хоче отримати вищу освіту, в силу різних причин, не маючи можливості навчатися в більш привабливих для них навчальних закладів.

Райковська Г. [13] звертає увагу на те, що при застосуванні традиційної системи професійної підготовки уміння і навички щодо виконання інженерно-конструкторських робіт закладаються у процесі вивчення, переважно фундаментальних дисциплін, курсового та дипломного проектування. Утім одержаних знань для самостійного виконання інженерно-конструкторських робіт у професійній діяльності молодому фахівцеві недостатньо, необхідна тривала його адаптація – становлення фахівця-професіонала. Цей адаптаційний період може бути значно скорочений за умови успішно сформованих умінь самостійно здобувати і примножувати свої знання. Мова йде про запровадження у навчальний процес інформаційно-комунікаційних засобів, зокрема сучасних САПР, які спроможні наблизити як базову, так і всю професійну підготовку до реальних виробничих умов.

Разом з тим слід зазначити, що оскільки мотивація є гнучкою, рухливою системою, то на неї можна і потрібно впливати педагогічними інформаційно-комунікаційними засобами. Це дозволяє навіть в ситуації, коли вибір студентом професії інженера був недостатньо усвідомленим чи взагалі майже випадковим, серйозно зацікавити його майбутньою спеціальністю залучити до активного оволодіння основами професійної діяльності і, як наслідок – сформувати в нього професійну компетентність, реалізуватися в особистісному та професійному плані.

Відтак слід зазначити, що мотивація професійного самовдосконалення майбутніх інженерів-механіків є комплексом мотивів, що спонукають молодих людей до оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками, становлення активної життєвої позиції.

Формування мотивації професійного самовдосконалення майбутніх інженерів в середовищі САПР зумовлюються складною ієрархічною системою суспільно-значущих й особистісних мотивів, у якій вищим рівнем мотивації є перетворення потреби в свідомий інтерес, особистісну цінність, а цінності – у мету діяльності. Розвиток мотивів професійної діяльності здійснюється у напрямі від зовнішніх спонук до появи власних мотиваційних утворень.

Отже, структура мотивації професійного самовдосконалення майбутнього інженера-механіка складається із сукупності мотивів (внутрішніх і зовнішніх) та ставлень до різних аспектів професійної діяльності і їх удосконалення.

Передусім, до *зовнішніх* мотивів професійного самовдосконалення належать соціальні мотиви, які можуть бути широко представлені (бажання зайняти певне місце в суспільстві, підвищити соціальний статус, мотиви особистісної самореалізації і престижу, вимоги сучасного виробництва до майбутнього фахівця) та вузько представлені (прагнення мати матеріальну винагороду). До *внутрішніх* належать мотиви пізнавальні, самоствердження, саморозвитку, самореалізації (йдеться про прагнення до самоактуалізації, бажання підвищити свої індивідуальні можливості, реалізувати індивідуальний потенціал особистісного зростання).

Серед провідних мотиваційних аспектів, що характеризують професійне самовдосконалення майбутніх інженерів-механіків можна виділити: мотиви осмислення обраної професії; мотиви інтересу до професійної діяльності; мотиви, що пов'язані з відображенням деяких особливостей професійної діяльності, таких як престиж та суспільна значущість; мотиви, що дозволяють особистості розвинути в умовах професійної діяльності: саморозкриття, самоствердження, матеріальне задоволення, творчий саморозвиток; мотив зацікавленості, що характеризується впливом зовнішніх факторів сьогодення

(середня заробіток, санітарно-гігієнічні умови, матеріально-технічна база, організація праці та інші).

У зв'язку з цим ми маємо переглянути існуючу практику організації освітньої діяльності. Також, використання тільки традиційних методів і засобів навчання породжує суперечності між наявним рівнем базових знань, умінь і навичок випускника вищого технічного навчального закладу з тими кардинальними змінами, що відбуваються в освіті, зрушеннями в методах, формах і засобах навчання, а також у виробничій сфері, а це вже другій бік. Хочеться зробити наголос на тому, що сьогодні перед вищими навчальними закладами постала дилема, з одного боку, скорочення аудиторних годин до 1/3 від загальної кількості годин, що відводяться на дисципліну і підвищення якості підготовки фахівців.

Тобто реформуючи освіту, ми в першу чергу, маємо відповісти на питання: чому навчати і як навчати фахівців для подолання труднощів сьогодення: суспільних, економічних, технологічних та інших.

Отже, важливою складовою професійної підготовки інженерів-механіків є створення умов для розвитку їх мотивації професійного самовдосконалення, що передбачає перехід від аморфної однорівневої системи прагнень до складної, ієрархічно побудованої, від вузької тимчасової сфери дії спонукань до стійкого автономного мотиву самовдосконалення, перетворення окремих спроб роботи над собою до постійно тривалого процесу, образу мислення фахівця.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Професійне самовдосконалення майбутніх інженерів-механіків як усвідомлена, цілеспрямована діяльність з розвитку своєї професійної підготовки й професійно-значущих якостей багато в чому визначається рівнем розвитку відповідної мотивації.

Розглянута мотиваційна сфера професійного самовдосконалення формує у майбутніх інженерів уявлення про себе як особистості в обраній професійній діяльності. Відтак, розвиток мотивації професійного самовдосконалення майбутнього інженера вищого навчального закладу є необхідною умовою

формування його професійної компетентності, а сама позитивна мотивація професійного самовдосконалення є системоутворювальною складовою його підготовки до професійної діяльності.

Перспективи подальших розвідок цього напрямку вбачаємо в дослідженні самовиховання як компонента самовдосконалення майбутніх інженерів.

Список використаної літератури

1. Деркач, А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2004. – 752 с.
2. Коваленко, С. В. Інформаційно-технологічний комплекс графічної підготовки студентів будівельних спеціальностей [Електронний ресурс] / С.В. Коваленко. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nchnpu_13/2010_7/20.pdf.
3. Браун, А. Супервізор у соціальній роботі: Супервізія догляду в громаді, денних та стаціонарних установах / А. Браун, А. Боурн // Пер. з англ. Т. Семигіної. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2003. – 240 с.
4. Мальцев, В. А. Формирование профессиональной системы ценностей социального работника / В. А. Мальцев // Психология зрелости и старения. – 2002. – №3. – С. 96 – 109.
5. Маркова, А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 204 с.
6. Управлінські аспекти соціальної роботи : курс лекцій // М. Ф. Головатий, М. П. Лукашевич, Г. А. Дмитренко, І. Л. Петрова, М. Б. Панасюк, В. А. Коростельов, М. Є. Сіницький. – К. : МАУП, 2002. – 376 с.
7. Кривоконь, Н. І. Соціально-психологічні чинники професійної самоідентифікації фахівців системи соціального захисту населення : дис. ...канд. психологічних наук : 19.00.05 / Н.І. Кривоконь. – К., 2002. – 190 с.
8. Москалець, В. П. Основа мотивації художньо-естетичної діяльності / В. П. Москалець // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Плай. – 1996. – Ч. 1. – 148 с. – С. 38 – 48.

9. Ковалев, В. И. Мотивы поведения и деятельности / В.И. Ковалев. – М. : Наука, 1988. – 192с.

10. Волковицкий, Г. А. Мотивация военно-профессионального самосовершенствования / Г. А. Волковицкий. – М, 1994. – 73 с.

11. Панасюк, А. Ю. Управленческое общение: практические советы / А.Ю. Панасюк. – М. : Экономика, 1990. – 112с.

12. Ситников, А. П. Акмеологический тренинг : Теория. Методика. Психотехнологии / А. П. Ситников. – М. : Технологическая школа бизнеса 1996. – 428с.

13. Райковська, Г. О. Інформаційні технології у графічній підготовці інженерно-технічних фахівців [Електронний ресурс] / Г.О. Райковська. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Ped/2011_3/Rajk.pdf.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2015

Оршанский Л. В. Мотивация профессионального самосовершенствования будущих инженеров-механиков средствами САПР

В статье определено, что мотивация профессионального самосовершенствования будущих инженеров-механиков является комплексом внешних и внутренних мотивов, побуждающих молодых людей к овладению профессиональными знаниями, умениями и навыками, становлению их активной жизненной позиции. Раскрыто, что особое значение для личностного и профессионального развития инженера приобретает уровень его мотивационного направления к профессиональному самосовершенствованию средствами САПР, так как информационные технологии охватывают все виды деятельности человека.

Ключевые слова: *будущий инженер-механик, профессиональная деятельность, мотивация, профессиональное самосовершенствование, САПР.*

Orshanskyi L.V. Motivation of Professional Self-Improvement of Future Engineering Mechanic by Means of SAP

The articles states that an especial meaning for personal and professional development of an engineer obtains the level of their motivational direction to professional self-perfection by means of SAP, since informational technologies embrace all types of human activity.

The purpose of the article is a determination of the essence of motivation to self-perfection of future engineering mechanic by means of SAP as compound of their readiness to professional activity.

The article determines that the motivation of professional self-perfection of future engineering mechanics is a complex of motives that engage young people to

obtain professional knowledge, skills and practice, and formation of active position in life.

The complex of motives of professional self-perfection of future engineering mechanics by means of SAP can be divided into internal and external motives.

First of all, the external motives of professional self-perfection include social motives, that can be widely represented (desire to get a role in society, increase a social status, motives of personality self-fulfillment and prestige, requirements of modern production to future expert) and narrowly represented (urge to have a remuneration). The internal motives include cognitive, self-determining, self-development, self-fulfillment (meaning urge to self-actualization, desire to improve their individual possibilities, fulfill individual potential of personality growth).

Among leading motivational aspects that characterize professional self-improvement of future engineering mechanics we can underline: motives related to reflexion of some peculiarities of professional activity such as prestige and social value; motives that allow personality to develop under the terms of professional activity: open up, self-determine, obtain material satisfaction, creative self-development; motive of interest that characterizes by the influence of external factors of current times (average salary, sanitary and hygienic conditions, material and technical base, organization of labor, etc.).

Therefore, an important compound of professional training of engineering mechanics is a creation of conditions for their motivation to professional self-perfection that sets forth a transition from amorphous trivial sphere of action of urge to a stable autonomous motive of self-improvement, transformation of separate probations of self-cultivation to a permanent long-term process and image of thought of an expert.

Keywords: *future engineering mechanics, professional activity, motivation, professional self-perfection, SAP.*